

Příloha č. 4.6 – Redakce (shrnutí téma pro žáky)

Jak vzniká článek v redakci seriózního společenského periodika?

Informace, které nám zprostředkovávají média, jsou jen částí reality, určitý výňatek z dění ve společnosti. O tom, co média zveřejní, rozhoduje redakce média. Řídí se při tom zaměřením média a etickým kodexem buď vlastním, například (Etický kodex České televize, ČRo, ČTK, Etickým kodexem Syndikátu novinářů).

Téma a zaměření média

Každé médium má určité zaměření, určitou skupinu, pro kterou vyhledává zprávy a píše články (obyvatelé ČR, obchodníci, ekonomové, zahrádkáři, cestovatelé). Také je rozdíl, jaké je periodicitu vydávání zpravodajství či reportáží. Denní zpravodajství zprostředkovává větší množství aktuálních zpráv, týdeníky či měsíčníky se zabývají podrobněji vybranými tématy. Společensko-zpravodajské časopisy (týdeníky, měsíčníky) jsou určeny pro širokou veřejnost a zahrnují většinou široké pole témat – ekonomických, politických, kulturních i vědeckých. Dobré téma je v každém periodiku takové téma, které zaujme čtenáře.

Výběr témat a zdrojů patří k tomu nejtěžšímu, co musí každý novinář zvládnout, chce-li být dobrým žurnalistou v dobrém médiu. Trendem je, že každý redaktor by měl přicházet s vlastními tématy a zejména na těch pracovat. O tom jaká témata se nakonec v periodiku objeví, rozhoduje redakční rada a šéfredaktor.

„REFLEX je svobodomyšlný týdeník. Vznikl v době revoluce a sám o sobě je oslavou svobody. Je tu totiž pro lidi, kteří ke svému životu svobodu potřebují. A je to také týdeník zajímavých novinářských osobností a pozoruhodných autorů, týdeník s citem pro krásu, který zároveň hledá syrovou pravdu o věcech kolem nás.“ (<https://www.reflex.cz/o-reflexu>)

„Respekt je český týdeník komentující aktuální dění v domácí i zahraniční politice, ekonomice a společnosti.“

Seriózní médium pracuje s významnými tématy, dlouhodobě sleduje společenské procesy a jevy, oslovuje odborníky, umožňuje polemiku a diskusi, případně provozuje investigativní žurnalistiku. Zaměřuje se na politiku, ekonomiku a společenské proměny ve světě. Hlavním formátovým obsahem je komentář a analýza. V článkách udržuje časovou linku, používá přesnou terminologii, vysvětluje kontext události, pohled odborníka, pracuje s ověřenými informacemi. Komentáře striktně a pro čtenáře čitelně odděluje od zpravodajství. Zpravidla má definovaný svůj etický kodex.

Redakce časopisu (Kdo tvoří redakci?)

Redakci ať už tištěných či elektronických médií tvoří tým pracovníků, na jejichž práci dohlíží a řídí ji šéfredaktor. Redakce má část organizační a tvůrčí. V redakci tištěných periodik probíhá sběr, ověřování, hodnocení a interpretování faktů a informací, zpracování materiálů dodaných zpravodaji, dopisovateli, externími spolupracovníky, využívá se i informací z Facebooku nebo Twitteru; navazuje redigování a korigování obsahů, jejich sestavování v žurnalistické celky včetně použití fotografií. Součástí redakce je také sekretariát, archiv (dnes zpravidla elektronický) a dopisové oddělení. **Redakční rada** – poradní orgán šéfredaktora, bývá složena buď z interních členů redakce, např. zástupců šéfredaktora, tajemníka redakce, vedoucích oddělení, nebo z významných osobností veřejného, politického, kulturního a ekonomického života. Redakční rada garantuje směřování a nezávislost média, podílí se na tvorbě jeho dlouhodobé koncepce; na pravidelných poradách vyhodnocuje, jak redakce plní své záměry.

- **Šéfredaktor** zajišťuje koordinaci a zpracovává koncepci činností spojených s vydavatelskou, propagační a redaktorskou činností včetně provádění publicistické činnosti. Během své práce koordinuje a usměrňuje činnost redaktorů. Provádí systémovou práci při vykonávání koncepce publicistické činnosti. Někdy bývá šéfredaktor zároveň i editorem redakce.
- **Editor** zodpovídá za obsah, formu a celkovou podobu svěřené části internetového portálu, novin nebo jiných tiskovin. V rámci své práce vyhledává a posuzuje témata k redakčnímu zpracování, spoluzodpovídá za objektivní a vyvážený přístup k událostem, ověřuje si zdroje svých informací a je povinen dodržovat principy novinářské etiky. Do třetice může editor (v cizině to většinou řeší zvláštní faktograf) ověřovat fakta. Editor kompletuje obsah čísla, titulky (názvy) zpráv a navrhuje a kompletuje úvodní stranu – co se na titulní stranu umístí.
- **Redaktor** je osoba, která vykonává redakci, popřípadě pracuje v nějaké redakci (ať už v redakční instituci či v redaktorské budově). Jeho práce spočívá zejména v obsahové, jazykové a technické přípravě různých tiskovin pro tisk (knihy, brožury, periodické či neperiodické publikace – redigování tisku), dále též v aktivním řízení obsahové stránky nějakého média (noviny, časopisy, televize, rozhlas, internet, v minulosti též zpravodajský film apod.). Své redaktory mívají všechna větší vydavatelství a nakladatelství. Nejobecněji je to pracovník redakce periodik ve smyslu novinář. V redakci se může specializovat na různé oblasti – domácí zpravodajství, politika, zdravotnictví, školství, zahraniční zpravodajství apod.
- **Novinář či žurnalista** je člověk pracující v žurnalistice. Jeho povoláním je sbírání, ověřování a šíření informací v terénu. Někdy se může používat i pojem zpravodaj. Slovo novinář bylo původně používáno pro člověka píšícího do novin, ale postupně se tento termín rozšířil i na lidi publikující v rozhlase, televizi či na internetu. Novináři mají ze zákona právo chránit svůj zdroj. Novinář je ze zákona ten, kdo provozuje veřejnou službu.
- **Fotograf** zhotovuje snímky v oblasti reprodukční a technické fotografie, fotografie architektury a krajiny a fotografie specializované pro různé technické a vědecké účely. Přípravuje digitální, případně analogové přístroje, nástroje a pomůcky včetně osvětlovací techniky a měřících přístrojů. Upravuje digitální obraz a připravuje ho k dalšímu zpracování. Zpracovává obraz na počítači a digitálním minilabu, připravuje obraz pro zhotovení fotografií nebo tisk, provádí konečné zhotovení obrazu. **Novinářská fotografie, zpravodajská fotografie, fotožurnalismus, žurnalistická fotografie nebo reportážní fotografie** (reportare = přinést zprávu) je součástí žurnalistiky, která připravuje a vytváří snímky pro doplnění zpráv nebo článků. Novináři, kteří jsou zapojeni do tohoto oboru, jsou obvykle známi jako reportéři, fotožurnalisté nebo grafici a mají významný vztah k výtvarné fotografii.
- **Fotoreportér** je fotografický novinář, který ke komunikaci, k představení svého tématu používá fotografický obraz, jako novinář musí posoudit zpravodajskou hodnotu události, jako fotograf musí fotograficky vidět, umět vybrat a zachytit správný (charakteristický) okamžik, užívat kompoziční pravidla a vhodnou fotografickou techniku. Fotografie zpravidla jen snímá, nepracuje ve fotolaboratoři, záběry ale sám vybírá, určuje výřez a popisuje je nebo k popiskům poskytuje podklady. Fotoreportér musí být pohotový, všestranný a také ctižádostivý získat záběr, který nikdo jiný nemá.
- **Reportér** – Autor reportáže (reportér či reportérka) se pohybuje na hranici zpravodajství a publicistiky: událost popisuje a zároveň ji i hodnotí, jeho postoj je často zřetelný a ovlivňuje kompozici. Podstatnými znaky reportáže je věcnost, důraz na detail (vyžaduje všímavost reportéra), přesnost a pokud možno objektivita. Reportáž je „rozšířeným zpravodajstvím“, je podrobnější a reportér je přímo u události.
- **Korektor** – opravuje pravopisné chyby v textu, případně text doplňuje. Provádí se korektura nejen textu, ale i ilustrací, popisků.
- **Grafik** je obecně ten, kdo se zabývá tvorbou v oblasti umělecké grafické techniky (suchá jehla, lept, aj., litografie, dřevoryt, dřevořez, serigrafie atd.) nebo volnou grafickou tvorbou pomocí PC. V polygrafii označuje profesi zabývající se výtvarnou podobou písma, značek a logotypů,

tiskovin v oblasti užité grafiky, úpravce-typograf, popřípadě ilustrátor nebo pracovník redakce odpovědný za vizuální podobu všech tiskovin a koordinátor činnosti ostatních profesí (fotograf, ilustrátor, grafický úpravce), které se na tvorbě publikace podílejí.

Zdroje informací

Práce novináře je zaměřena na sběr a analýzu fakt o dané události či tématu, o kterém píše. **Fakt** (factum = čin, skutek, výkon) je určitá skutečnost, událost, výsledek, pravdivý poznatek vycházející z empirického poznání. K tomu využívá různé zdroje:

- vlastní zjištění redaktora, např. osobní účastí či pozorováním
- rozhovor se svědky události, informátory nebo oficiálními představiteli, s odborníky
- oficiální dokumenty (tisková prohlášení, projektová dokumentace, úřední dokumenty, vyhlášky, výroční zprávy, odborné analýzy, studie)
- Tiskové agentury (Např. Česká tisková kancelář, Reuters)
- Archívy, databáze (knihoven, médií, státních)
- Tiskové konference (např. vlády), zápisy státních orgánů
- Žádost o poskytnutí informace (dle zákona č. 106/1999 Sb. o svobodném přístupu k informacím), využívá se při zjišťování informací o veřejné správě (od obecních, městských či krajských úřadů, vlády apod.)
- Internet, Twitter
- Jiná média

Novinář si informaci ověřuje z více zdrojů (minimálně ze dvou), uvedení více zdrojů ve zprávě je známkou kvalitní žurnalistiky. Zprávu ověřenou z více zdrojů můžeme považovat za důvěryhodnou.

Dopis od věrné čtenářky

Milá redakce,

Každou noc je to slyšet, každou noc to hlučí a my domácí, co tady žijeme už hodně let, nemůžeme spát. Nikdo s tím nic nedělá, pořád to hlučí. Měli byste o tom napsat.

S pozdravem,

*Brejchová
Karlická ulice 2
Praha 2*

Otázky pro žáky

- Jakým způsobem byste ověřili výše uvedenou informaci?
- Může obsah dopisu obsahovat nějaké téma či témata, která by mohla zajímat čtenáře seriózního společenského týdeníku?

- Jaké jsou rozdíly mezi zpravodajskými deníky (vycházejí každý den) a společenskými časopisy (týdeníky, měsíčníky)?

Ověření zdroje

Ve zpravodajství lze použít pouze důvěryhodné informace, nikoliv spekulace nebo domněnky (pozor, informace ale lze interpretovat). Je potřeba informace ověřovat z několika na sobě nezávislých zdrojů a při tvorbě zpravodajství pak vycházet z minimálně dvou, lépe tří různých zdrojů informací (výjimkou jsou krátké texty informativního charakteru). Důvěryhodná informace je například i ta, kterou novinář sám zjistí (je to potvrzený fakt, vidí něco na vlastní oči apod.) nebo ji má od spolehlivého zdroje. Za důvěryhodné se považují také zprávy tiskových agentur (např. Česká tisková kancelář), z tiskových zpráv, sdělení mluvčích, oficiální dokumenty a stanoviska, sdělení odborníků.

Seriózní zpravodajství dává prostor vyjádřit se k situaci, události všem stranám, aktérům, kterých se událost či situace týká.

Investigativní žurnalistika (Pátrací žurnalistika)

Investigace znamená v češtině důkladné, soustavné zkoumání, vyhledávání a sbírání informací. Také se používá pojem pátrací žurnalistika. Jde o typ novinářské práce, který je velmi podobný pátrání policejních vyšetřovatelů. Je známa od 70. let 20. století. Tehdy dva američtí reportéři Bob Woodward a Carl Bernstein zveřejnili skandální informace a odposlouchávání opozice, ke kterému dal souhlas tehdejší prezident Spojených států Richard Nixon. Aféra je podle hotelu, kde k odposlechům došlo, známa jako Watergate. Na reportáži mohou pracovat novináři i rok či několik let. Informace, které investigativní žurnalistika předkládá, jsou několiknásobně ověřené. Žurnalisté se totiž snaží, aby jimi předkládané informace, co nejvíce odpovídali skutečnosti.

Investigativní žurnalisté zkoumají většinou závažná témata (podvody, korupce, potlačování lidských práv), proto k tomu aby v daném tématu získali pravdivé informace, využívají různé prostředky – tajné nahrávky rozhovorů, zatajování identity, fotopasti. Novinář tyto prostředky může použít pouze v případě, že jedná ve veřejném zájmu. To znamená, že získání dané informace je pro společnost velmi důležité, vede např. k odhalení trestného činu. Investigace se někdy blíží až k detektivní činnosti.

„Jak se dělá rozhovor (získávání informací):

- *Není taktické začít rozhovor konfliktním tématem, protože komunikace pak bude váznout,*
- *Je dobré na začátku navodit dobrou atmosféru*
- *Pokud novinář nedostane odpověď, nesmí se bát zeptat se na stejnou věc i několikrát, různými způsoby*
- *V otázkách je nutné zaměřit se na podstatu problému,*
- *Nestačí se pouze ptát, je nutné pozorně poslouchat, a když se objeví nové informace improvizovat.“*

(Čuřík 2014, Zpravodajské žánry v tištěných a online médiích, s. 98)

Otázky pro žáky:

- V jakých případech je možné v rámci novinářské práce využít eticky sporné metody – skryté kamery, fotopasti, skrytá identita novináře?

Etický kodex novináře

- Podávat občanům včasné, pravdivé a nezkreslené informace (zveřejňovat ověřené informace, dbát na rozlišování faktů od osobních názorů, hájit svobodu médií, neodchylovat se od pravdy, odmítat zásahy státních orgánů, nepoužívat nepoctivé prostředky k získání informace).
- Dbát na vysokou profesionalitu a nezávislost v žurnalistice (nést odpovědnost za zveřejněné materiály, nezneužívat povolání novináře k činnosti reklamního pracovníka, nepřijímat úplatky, nezneužívat informace ve svůj osobní prospěch).
- Důvěryhodnost, slušnost a serióznost (prověřovat informace, ctít požadavek na anonymitu zdroje, respektovat soukromí osob zejména dětí, dodržovat zásadu presumpce nevinny, překrucování faktů je vyloučeno).
- Nevytvářet ani neztvářňovat námět, který by podněcoval diskriminaci rasy, barvy pleti, náboženství, pohlaví nebo sexuální orientace.
- Kromě nesporných důvodů veřejného zájmu nesmí novinář svou činností dostat dotčené osoby do nesnází nebo osobní tísně.

(Shrnutí Etického kodexu ČT a ČRo)

Kodex ČT <https://www.ceskatelevize.cz/vse-o-ct/kodex-ct/preambule-a-vyklad-pojmu/>

Kodex ČRo <https://rada.rozhlas.cz/kodex-ceskeho-rozhlasu-7722382>

Stejně jako ostatní občané musí i novináři dodržovat zákony ČR, ale zároveň mají i určitá privilegia, pokud zjišťují informace ve veřejném zájmu.

Novinář může použít skryté nahrávací zařízení, pokud je získání informace ve veřejném zájmu. To znamená, že je ve veřejném zájmu, aby se takto získaná informace zveřejnila. Například odhalení korupce, trestného činu. Například zveřejněný tajně nahraný rozhovor se synem Andreje Babiše přinesl nové informace v kauze Čapí hnízdo (https://www.lidovky.cz/byznys/pravo-a-justice/skryta-kamera-je-mozna-neeticka-ale-legalni-babis-mladsi-je-osoba-verejneho-zajmu-shoduji-se-experti.A181115_160420_In_domov_ele). Použití skryté kamery bylo dle odborníků oprávněné. Co se týče použití skryté kamery, právníci přiznávají, že v některých případech může nahrávka hrát důležitou roli. Někdy jediné kamera může dopomoci správné dokumentaci. Nahrávka potvrzuje, co by jinak novinář napsal, a dokumentuje, jak k tomu došlo a v jakých souvislostech. Na druhou stranu problematické jsou rozhodně fotky tzv. „paparazzi“.

Novinář má také **právo na ochranu zdroje a informací**³ – právo neprozradit zdroj informace, kterou získal důvěrně. Nesmí však krýt páchaní závažných trestných činů, v takovém případě se vystavuje riziku, že sám bude trestně stíhán a může dostat pokutu. Odhalení zdroje se však považuje za nutné pouze v souvislosti s velmi závažným trestným činem a tam kde orgány činné v trestním řízení nemají žádné alternativní prostředky k objasnění vyšetřovaného případu.

V trestním zákoníku je obecně dáno, že nikdo nesmí úmyslně šířit poplašnou zprávu, hanobit jiný národ, rasu, pohlaví, náboženství či jiné skupiny a podněcovat k násilí vůči nim.

Zákony ovlivňující žurnalistiku – zákon o ochraně osobních údajů, Zákon o České tiskové kanceláři, Zákon o České televizi, Zákon o Českém rozhlasu, Autorský zákon 121/2000 Sb., Tiskový zákon 46/2000 Sb., Zákon 101/2000 Sb., o ochraně osobních údajů, Zákon 148/1998 Sb., o ochraně utajovaných

³ Toto právo vychází z článku 17 Listiny základních práv a svobod, který přiznává svobodu projevu a právo na informace. Konkrétní podobu práva na ochranu zdroje a obsahu informací nalezneme v zákoně č. 231/2001 Sb., o provozování rozhlasového a televizního vysílání v § 41. Podobnou formulaci obsahuje i tiskový zákon č. 46/2000 Sb.

skutečností, Zákon 231/2001 Sb., o provozování rozhlasového a televizního vysílání, Zákon 106/1999 Sb., o svobodném přístupu k informacím, Zákoník práce 262/2006 Sb.

Shrnutí postup zpracování tématu

Práce na novinovém článku/ reportáži obnáší:

- 5) sběr informací, vyhledávání témat
- 6) vyhodnocování informací, ověřování fakt, případně analýzu informací
- 7) rozhodování, jaké informace zveřejnit, zda je dané téma dostatečně zajímavé
- 8) zpracování informací do článku nebo reportáže.

Otázky pro žáky k závěru tematického bloku Redakce:

- Co se vám na práci v redakci líbilo? Co vás na práci redakce překvapilo?
- Co se vám na práci pro redakci dařilo? Co se vám nedařilo?
- Co dalšího byste se rádi dozvěděli o práci novináře a fungování redakce?

